

УДК 355.415.8(477.53-21).94"1918"

Ігор Срібняк

СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІТЕТУ КУЛЬТУРНОЇ ПОМОЧІ УКРАЇНЦЯМ У НІМЕЧЧИНІ У ТАБОРІ РАШТАТ (друга половина 1918 р.)¹

У статті проаналізовано діяльність раштатського відділення Комітету культурної допомоги українцям у Німеччині, який перебрав на себе проведення всієї культурно-освітньої роботи в таборі Раштат з 1 серпня 1918 р. Завдяки його заходам у таборі було засновано кілька українських організацій («Просвіта» імені І. Франка, артистичне товариство «Бандура», товариство «Січ» та деякі інші), продовжувала свою діяльність кооперативна спілка «Єдність». Спираючись на таборовий актив, Комітет зумів відновити в таборі роботу освітніх курсів, допоміг в організації таборового театру. У Раштаті продовжувала видаватись таборова газета «Розсвіт», працювала гончарна майстерня.

Ключові слова: табір, полонені українці, освітні курси, Раштат, Німеччина.

Окреслена дослідницька проблема належить до числа маловивчених в українській історіографії, бо історія табору Раштат (Німеччина) нечасто опинялась у полі наукової уваги дослідників. Першим до неї звернувся О. Терлецький, один із організаторів культурно-освітньої діяльності у цьому таборі. Підсумком його роботи стала поява комплексного дослідження діяльності табової громади полонених українців².

Майже за 80 років потому вивчення згаданої теми поновив автор цієї статті, опублікувавши монографію з нарисом про основні прояви табового повсякдення «раштатців»³. Ще дві його публікації були безпосередньо присвячені головнішим аспектам життєдіяльності полонених українців у Раштаті⁴. Проте цілком очевидно,

що вони не розв'язували всіх дослідницьких завдань з вивчення специфіки функціонування цього табору, не стосуючись, зокрема, останньої фази його існування. Тому актуальність цієї статті зумовлена, власне, необхідністю залучення до наукового обігу нових архівних джерел, що допоможе повніше відтворити завершальний етап діяльності української організації в Раштаті. Також вони дадуть змогу висвітлити дійсне становище полонених, їхні настрої, особливості побуту тощо.

Актуальність цієї дослідницької проблеми полягає у доцільності ретельного відтворення обставин перебування полонених українців у Раштаті напередодні його ліквідації, що хронологічно збігалось з державно-політичною дезорганізацією кайзерівської Німеччини восени 1918 р.

Метою і завданнями статті є цілісна реконструкція культурно-освітньої роботи у Раштаті в останні місяці його існування, а також аналіз чинників, які впливали на моральний стан вояцтва.

¹ Статтю підготовлено завдяки сприянню Студіуму Східної Європи (Studium Europę Wschodniej) Варшавського університету, за ініціативи якого 2014 р. була започаткована щорічна Нагорода імені Івана Виговського (під почесним патронатом президента Польщі), що вручається рішенням її Капітули з числа делегатів від 25 університетів та вищих шкіл Польщі. — *Авт.*

² Терлецький О. Українці в Німеччині 1915–1918: історія української громади в Раштаті. — Київ — Ляйпциг, 1919. — Т. 1. — 429 с.

³ Срібняк І. Полонені українці в Австро-Угорщині та Німеччині (1914–1920 рр.). — К., 1999. — С. 72–92.

⁴ Срібняк І.В. Національно-організаційна та культурно-просвітницька діяльність полонених українців

у таборі Раштат (Німеччина) у 1915–1917 рр. // Сіверянський літопис. — Чернігів, 2014. — № 6 (120). — Листопад — грудень. — С. 309–324; Срібняк І.В. Новітня «Запорізька Січ» на чужині (творення парамілітарних структур в українському таборі Раштат, 1916 р.) // Емінак: науковий щоквартальник. — Київ — Миколаїв, 2017. — № 1 (17) (січень — березень). — Т. 1. — С. 80–85.

Припинення діяльності Союзу визволення України (далі — СВУ) (з 31 липня 1918 р.) спонукало провід таборових громад полонених у Німеччині до пошуку нових форм кооперації зусиль з метою продовження культурно-освітньої праці у таборах у змінених умовах. Вже наступного дня функції Берлінської централі СВУ перебрав Комітет культурної помочи для українців у Німеччині (ККПУН), до складу керівництва якого увійшли В. Козловський, д-р Р. Смаль-Стоцький, д-р В. Сімович, д-р К. Левицький, проф. Б. Лепкий⁵ (три останні — як представники українських таборів у Німеччині, що, у свою чергу, очолювали відповідні таборові осередки ККПУН). Таким чином колишні функціонери та співробітники СВУ продовжували здійснювати загальний провід культурно-просвітньою роботою в таборах, намагаючись надати йому системних рис. Зрештою восени 1918 р. ККПУН зумів забезпечити проведення (хоч і в мінімальних обсягах) культурно-просвітницької та гуманітарної роботи в таборах.

31 серпня 1918 р. відбулися перші збори раштатського відділу Комітету культурної помочи українцям у Німеччині, який перебрав на себе ведення всієї культурно-організаційної роботи в таборі. До складу відділу в Раштаті увійшли референти таборових інституцій (вибрані відповідними організаціями або призначені В. Сімовичем), у т. ч. В. Сімович (голова), Григорій Петренко (заступник), Олександр Скитський (секретар); референти: сотник Олександр Скитський («Січ»), Севастьян Вдовиченко (робітничі громади), Валентин Чернявський (друкарня), Антін Шум (просвітні справи), Микола Блащаневич (мистецтво), Іван Галабанів (кооператив) і Михайло Парашук («кустарня»)⁶.

У цей час тривала ліквідація тих українських таборових інституцій, які ще були підзвітні СВУ (у т. ч. «Український Рух», «Ліквідаційний Комітет», «Просвітня рада»). Невикористані кошти організацій, які акумулювались у колишній «генеральній» касі (5 495,48 м.н. на кінець серпня 1918 р.), були частково (2204 м.н.) передані ККПУН як депозит. Але попри всі «ліквідаційні» табір продовжував своє існування, маючи у цей час близько 500 мешканців (водночас на робітничих командах перебувало ще 10–12 тис. полонених українців з Раштату)⁷.

Тоді таборові організації зосередились винятково на культурно-просвітницькій та гуманітарній (допомоговій) роботі, натомість політичний

аспект відійшов на другий план⁸. Саме цій меті слугувало заснування у кінці серпня 1918 р. нових громад, а саме: «Просвіта» імені І. Франка, артистичне товариство «Бандура» та ін., бо полонені конче потребували моральної розради. Тож українські організації і надалі мали дбати, на думку В. Сімовича, про «духову розвагу полонених: театр, який має виховне велике значіння, музика національна, концерти, духовна оркестра, прогульки, які дають дещо з науки і скрашують прикре положення [бранців]»⁹.

Водночас В. Сімович вважав, що основну увагу в нових умовах необхідно було звернути й на організацію курсів українознавства задля «вироблення національного світогляду» у освічених полонених і надалі проводити «ширші курси для загалу» (арифметика, бухгалтерія, сільське господарство) та «курси загальної натури» (психологія, адміністрування тощо). Всім цим опікувалось вже згадуване товариство «Просвіта» імені І. Франка, метою діяльності якого стало гуртування полонених українців «задля поглиблення національної свідомости, поширення свого національного світогляду, набування знання, ведення просвітньої роботи в таборі між народом, а далі в вільних хвилинах — розраджування себе забавою»¹⁰. Для цього товариство здійснювало передплату газет і журналів для своїх членів, купувало книжки й опікувалось бібліотекою, організувало дискусії та спільні читання, а «для розради ж — товариські гри з виразним виключенням карт і гри в гроші». Щоб стати членом цієї організації, кандидат мав «стояти на становищі державної самостійности України», брати активну участь у просвітньому русі або культурно-мистецькому житті табору та сплачувати членські внески (одну марку німецьку місячно).

У статуті було зазначено, що за недостойні дії члена «Просвіти» може бути виключено зі складу товариства (за «шкідливий вчинок для національної справи», за «зраду національного ідеалу», за втрату зв'язку з товариством або за «нечесне діло»¹¹. Такі високі вимоги зумовили нечисленність складу товариства (21 дійсний член та 10 «помічних» (кандидатів)). Разом з тим це мало й свої переваги. У складі «Просвіти» об'єдналися дійсні організатори просвітньої справи, які працювали як у таборі, так і поза його межами, допомагаючи полоненим з робітничих команд.

Відносна стабілізація продовольчої ситуації в таборі (серпень 1918 р.) разом з черговим «потеплінням» у ставленні німецької влади до українців та надходженням обмеженої допомоги з боку Української Держави уможливили

⁵ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі — ЦДАВО України). — Ф. 4406. — Оп. 1. — Спр. 17. — Арк. 45.

⁶ Там само. — Спр. 10. — Арк. 21–22.

⁷ Там само. — Спр. 17. — Арк. 54.

⁸ Там само. — Спр. 10. — Арк. 16–17.

⁹ Там само. — Арк. 18.

¹⁰ Там само. — Спр. 153. — Арк. 1.

¹¹ Там само. — Арк. 1–1 зв.

й поліпшення загального становища полонених у Раштаті. Важливим було й те, що ККПУН зі своїх невеличких фондів намагався матеріально підтримати українських активістів, виплативши їм у другій половині вересня 1918 р. 2135 м.н.¹², хоч це й не покривало всіх їхніх потреб.

Свідченням позитивних змін стало створення у середині серпня ц. р. «Гуртка Товариства Січі» (далі — «Січ» на чолі з виборною старшиною (сотник — Скицький, курінний — Олександрівський). Уявлення про деякі аспекти діяльності цього об'єднання у серпні — вересні 1918 р. дають протоколи трьох засідань його членів¹³. З цих письмових джерел можна почерпнути й дані про кількісний склад згаданої таборової організації (загалом 60 осіб, які були зведені у три чети)¹⁴. Проте виплата січовикам невеликої, але регулярної «запомоги» (9 м.н. — січовик, 15 м.н. — старшини та посадовці «Січі»)¹⁵, очевидно, зумовила її кількісне зростання (1-ша чота — 53 січовики, 2-га — 47, 3-тя — 53) більше ніж удвічі станом на вересень 1918 р.¹⁶

У жовтні кількість членів «Січі» знову досить суттєво збільшилась — до 358 осіб (на 3 жовтня 1918 р.), з яких 149 перебувало на командах. При цьому дехто з січовиків виходив зі складу організації, згадавши, що його «уезд не приналежит до України» (так написав у своїй заяві про вихід січовик Павло Голота)¹⁷. Але інші полонені, навпаки, прагнули до її складу, сподіваючись у такий спосіб принести більше користі Батьківщині. Іноді таких таборян рекомендували до складу «Січі» їхні колеги, як це сталось у випадку з Павлом Кучмасем. Про нього йшлося в листі полоненого В. Кулика до голови табору Раштат. Останній радив уважніше придивитись до П. Кучмаса, затримавши його «на декілька часу в таборі», завдяки чому той «ще більшим і опитнішим діячем вернеться в свій рідний край, [...] який потребує так дуже багато таких людей»¹⁸.

З січовиками проводились гімнастичні та рухові вправи (участь у них брали пересічно 50–80 осіб). У жовтні мала бути заснована Школа ройової старшини, до якої планувалось залучити всіх тих козаків, «які призначають себе по повороті додому до військової або міліційної служби». Всі інші заняття січовики відвідували в рамках загальних викладів¹⁹. Важливим було те, що січовики брали активну участь у всіх загальнотаборових заходах. Так, зокрема, 20 жовтня 1918 р.

113 січовиків були присутні на освяченні пам'ятника померлим полоненим українцям²⁰.

На вересень 1918 р. припадає останній «сплеск» активності полонених у таборі. Як йшлося у звітах таборових організацій за цей період, всі вони зуміли розвинути свою діяльність, працюючи для добра полонених українців. Так, зокрема, члени товариства «Просвіта» імені І. Франка (голова — полонений Шум) організували проведення курсу українознавства (для «таборової інтелігенції» та всіх охочих, незайнятих на роботах у таборі). Тут викладали В. Сімович (граматику української мови, статистику України і українську літературу), «півсотник» хорунжий Ф. Шамрай (історію України). Ці читання відвідувало 20–30 осіб.

Також «Просвіта» подбала про відкриття «спеціального курсу» з бухгалтерії (власне бухгалтерську справу викладав хорунжий С. Просунько, геометрію — сотник О. Скитський). Проводились у таборі й т. зв. загальні читання (про споживчу кооперацію, «первісну історію українських територій», «венеричні хвороби» тощо), які відвідувало 18–60 осіб. На сходах членів «Просвіти» виголошувались реферати, В. Сімович і М. Паращук виступали на загальнотаборових вічах з інформацією про події у світі²¹.

У таборі відновилось і культурно-мистецьке життя, бо українськими активістами табору відразу ж було вжито заходів «для заложення нової організації, яка з'єднала б у собі всі музично-драматичні інституції табору». Вже у вересні в Раштаті поновили свою діяльність гурток Драматичного товариства, хор, «балалаечна оркестра». З метою «гуртування українців Раштатського табору задля плекання драматичного мистецтва, розвитку рідної мови» їх було об'єднано в артистичне товариство «Бандура» імені І. Тобілевича (голова — сотник Блощаневич, диригент — поручник Незведський). До складу товариства увійшло 45 членів, які «брали весь час живу участь» в його роботі²².

У цей час були придбані музичні інструменти, вжито заходи для повернення з робітничих команд музикантів. У вересні товариство влаштувало вистави «Батькова казка» І. Тобілевича, «Хатня революція» А. Володарського, підготувало з нагоди 75-ліття роковин смерті Квітки-Основ'яненка «Ювілейне свято» (у програмі музично-вокально-літературна частина і три дії драми «Щира любов»). У всіх виставах брав участь хор, в антрактах грала «балалаечна оркестра». Охочі мали можливість відвідувати таборове кіно, причому «в час демонстрації картин

¹² Там само. — Спр. 10. — Арк. 33–34.

¹³ Там само. — Спр. 138. — Арк. 1–20.

¹⁴ Там само. — Арк. 21–21 зв.

¹⁵ Там само. — Спр. 143. — Арк. 3–8.

¹⁶ Там само. — Арк. 3–8.

¹⁷ Там само. — Спр. 144. — Арк. 24.

¹⁸ Там само. — Арк. 27–27 зв.

¹⁹ Там само. — Спр. 10. — Арк. 54.

²⁰ Там само. — Спр. 143. — Арк. 23–23 зв.

²¹ Там само. — Спр. 10. — Арк. 45–46.

²² Там само. — Арк. 47.

грав завсіди струнний квартет під акомпанемент роялю»²³.

Продовжувала досить успішно працювати й таборова торговельна спілка «Єдність». Проте через від'їзд у червні — липні значної частини полонених на роботи та обмеження закупівлі членами спілки продуктів харчування, прибутки останніх зменшились на 40 % (замість 400 м.н. денна виручка становила лише 250 м.н.). Після повернення до табору частини полонених торгівля пожвавилась, але в силу того, що «подарунки вже скінчились майже у всіх, голод поступенно збільшується, й люди купують поголовно все те, що тільки доставляється» до табору (рибні консерви, печиво тощо). У спілці на постійних посадах працювало 12 осіб. Загалом до її складу належало 715 осіб (з яких частина вже перебувала в Україні, найбільше — на робітничих командах, у таборі — 35 осіб)²⁴.

Не припиняли у цей час свою діяльність і всі підрозділи Видавничого товариства (редакція, друкарня, переплетення, «адміністрація», книгарня). У друкарні було виготовлено 350 примірників часопису «Розсвіт», театральні афіші для таборового театру (на замовлення товариства «Бандура»), а також виконувались замовлення спілки «Єдність» і секретаріату. Крім того, у друкарні тиражувалась книга В. Сімовича «Грамматика української мови», брошури та навчальні матеріали, оголошення таборової комендатури. «Адміністрація» займалась розсилкою до робітничих команд газет, які надходили з інших таборів та України (зокрема, журналу «Око»)²⁵.

Заходами М. Парашука було відновлено роботу «кустарні», успішно провадила свою діяльність таборова гончарня, в якій за вересень було виготовлено 348 предметів (тарілок, глечиків, ваз, чайних сервізів тощо). Крім того, він часто відвідував робітничі команди задля залагодження суперечок між німецькими урядовцями та полоненими. Це було тим більш важливо з огляду на те, що непорозуміння з місцевою вадою мали місце і надалі, так само час від часу траплялись випадки побиття полонених вартовими. Моральний стан багатьох українських військовополонених був незадовільним, бо «після довгого вичікування на поворот до рідного краю [вони] зневірилися і не хочуть вірити всьому тому, що їм розказують». Проблемою було й те, що таборові підфіцери не зважали на стан здоров'я полонених, і «коли хто зостається в бараці хворий, не дають їсти, а крім того карають арештом»²⁶.

На жаль, у вересні 1918 р. таборова організація була змушена долати наслідки дуже неприємного «сюрпризу», зумовленого крадіжками значних сум з каси секретаріату та «генеральної» каси. Загалом з каси секретаріату зникло 196 м.н.²⁷ Крадія було знайдено. Ним виявився полонений Іван Дубовик, який, маючи доступ до грошей, використав їх для картярської гри та програв. При цьому він не пам'ятав, якою саме була сума, адже перебував тоді у стані сильного алкогольного сп'яніння (аж настільки, що не міг навіть пригадати, з ким він грав у карти). З «генеральної» каси було вкрадено набагато більше — 2288,10 м.н., що стало болючою втратою для всіх українських організацій. Злодія знайдено не було, але опосередковано вина за зникнення грошей лежала на касирі С. Просунько. Останній погодився відшкодувати 1280 м.н., а решту мали внести таборові організації. (У кінці жовтня 1918 р. хорунжий С. Просунько мав відбути (разом з іншими офіцерами) до табору в Ганновер-Мюндені. Не маючи на той час потрібної суми, він обіцяв її внести після свого повернення в Україну. Через брак інформації неможливо з'ясувати, чи було це ним зроблено. — *Авт.*)

Під час обговорення цих справ на засіданні ККПУН (протокол № 3 від 25 вересня 1918 р.) було вирішено створити дві комісії з числа полонених, які мали всебічно дослідити всі обставини крадіжок. У тому разі, якщо особи крадіїв не буде встановлено, належало звернутися до німецької комендатури²⁸. На цьому засіданні було ухвалено рішення — надалі гроші зберігати в одному з німецьких банків. На жаль, у справі крадіжки коштів з «генеральної» каси комісія не знайшла жодних слідів, які б допомогли встановити винуватця цього злочину. Розраховувати ж на допомогу комендатури було не варто — окремі її службовці відігравали в таборі цілком деструктивну роль. У цьому контексті слід згадати фельдфебеля Флегенгаймера, який у вересні 1918 р. розповсюджував чутки, що виїзд з табору полонених нібито затримують офіцери-українці, які перебувають у Раштаті. Аналогічні плітки серед полонених поширював і німецький лікар з таборового лазарету²⁹. Коли ж комендант табору зажадав пояснень від цих службовців, останні «відхрестились від своїх слів. Очевидно, що все це робилось задля того, аби перекласти проблеми з «хворої голови на здорову», бо відправка полонених українців додому затягувалась центральною військовою владою Німеччини, яка не була зацікавлена у втраті робочих рук.

У жовтні 1918 р. Раштат залишили всі офіцери-українці (військовий старшина Олександр

²³ ЦДАВО України. — Ф. 4406. — Оп. 1. — Спр. 10. — Арк. 48.

²⁴ Там само. — Арк. 50–51.

²⁵ Там само. — Арк. 52–53.

²⁶ Там само. — Арк. 49–50.

²⁷ Там само. — Арк. 37.

²⁸ Там само. — Арк. 37–38.

²⁹ Там само. — Арк. 56.

Олександрівський, сотники Олександр Скитський і Микола Блощаневич, значковий Олександр Незвідський, хорунжі Семен Просунько, Федір Шамрай, Валентин Чернявський), які були відражені до Ганновер-Мюндену³⁰. Це була відчутна втрата для табору, бо Раштату в цей час гостро бракувало організаторів культурно-просвітнього життя.

5 листопада 1918 р. відбулось одне з останніх засідань раштатського ККПУН, на якому В. Сімович констатував (це стосувалось всіх трьох українських таборів), що «обставини і умови праці по таборах складаються так, що майже цілком унеможливають усяку продукційну (конструктивну. — *Авт.*) роботу». Через «брак авторитету в зносинах з німецькою владою» ККПУН не мав майже жодних можливостей обстоювати права полонених, і всі його заяви та заходи перед місцевою комендатурою не мали ніяких наслідків. Особливо багато перешкод виникало в справі захисту інтересів тих полонених, які працювали на робітничих командах.

Також В. Сімович був змушений визнати, що попри всі здобутки останнього часу «культурна праця по таборах дуже невелика і поставити її на широку скалю цілком неможливо». До того ж «загальна байдужість, уперте недовір'я фізична і моральна перевтома» призводили до того, що «усякі спроби не тільки поширити, а навіть піддержати існуючі просвітні організації та їх працю являються даремним витрачанням сил і не дають найменшого задовольняючого вислідку»³¹. Жоден з керівників культурної праці у таборах не відчував «найменшого задоволення з своєї діяльності», бо через поширення різних неправдивих пліток у таборан посилювалась апатія та недовіра.

З огляду на це все ККПУН ухвалив припинити свою діяльність з 1 грудня 1918 р., поінформувавши про це полонених та німецьку владу. Тоді ж мали бути ліквідовані всі існуючі в таборі інституції, але до цього моменту слід було

спакувати майно та забезпечити його зберігання (раніше планувалось, що воно буде вивезене в Україну). Було прийнято рішення про негайну ліквідацію читальні, бібліотеки, музею. Натомість майно товариства «Бандура», фотографічного товариства та друкарні тимчасово залишалось у розпорядженні її членів. Було вирішено, що кошти громади «Самостійна Україна» зберігатимуться у одному з німецьких банків як «залізний фонд»³².

Тож у своєму зверненні «До товаришів на робітничих командах» від 15 листопада 1918 р. В. Сімович поінформував полонених про розпуск ККПУН з 1 грудня 1918 р. та перебирання всіх справ, пов'язаних з полоненими, окремою урядовою комісією. У зверненні також йшлося про цілковиту ліквідацію всіх таборових інституцій у Раштаті та завершення видання «Розсвіту». Озираючись у минуле, В. Сімович зазначав: «Цілих три роки ми, табір і робітничі команди — творили одне, ми були зв'язані спільними інтересами, усіх нас єднала спільна неволя, всі ми подавали собі всепомічну руку, де того було треба, ділилися думками, раду давали одні другим. Через те ми могли добитися поліпшення в нашому важкому становищі, змогли своєю зорганізованістю викликати до себе поважання»³³.

В. Сімович закликав полонених зберігати цілковитий спокій та залишались на місцях, «спокійно робити свою роботу» в очікуванні вивезення додому заходами німецького уряду. Очевидно, що переважна більшість полонених українців не сприйняла такий заклик і відразу після краху Німецької імперії вдались до самочинного виїзду з таборів та залишення робітничих команд, прямуючи пішки у східному напрямку до кордону.

Отже, заява ККПУН стала останнім акордом у понад трьохлітній діяльності українських організацій у таборі Раштат, яка була позначена надзвичайно вагомими здобутками у культурно-просвітній та національно-організаційній роботі.

³⁰ Там само. — Арк. 68.

³¹ Там само. — Арк. 71–72.

³² Там само. — Арк. 73–75.

³³ Там само. — Спр. 30. — Арк. 63.

ДЖЕРЕЛА

1. Терлецький О. Українці в Німеччині 1915–1918: історія української громади в Раштаті / О. Терлецький. — Київ — Ляйпциг, 1919. — Т. 1. — 429 с.
2. Срібняк І. Полонені українці в Австро-Угорщині та Німеччині (1914–1920 рр.) / І. Срібняк. — К., 1999. — С. 72–92.
3. Срібняк І.В. Національно-організаційна та культурно-просвітницька діяльність полонених українців у таборі Раштат (Німеччина) у 1915–1917 рр. / І.В. Срібняк // Сіверянський літопис. — Чернівці, 2014. — № 6 (120). — Листопад — грудень. — С. 309–324.
4. Срібняк І.В. Новітня «Запорізька Січ» на чужині (творення парамілітарних структур в українському таборі Раштат, 1916 р.) / І.В. Срібняк // Емінак: науковий щоквартальник. — Київ — Миколаїв, 2017. — № 1 (17) (січень — березень). — Т. 1. — С. 80–85.

6. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі — ЦДАВО). — Ф. 4406. — Оп. 1. — Спр. 10. — Арк. 1–106.
5. ЦДАВО України. — Ф. 4406. — Оп. 1. — Спр. 17. — Арк. 1–73.
7. ЦДАВО України. — Ф. 4406. — Оп. 1. — Спр. 30. — Арк. 1–95.
8. ЦДАВО України. — Ф. 4406. — Оп. 1. — Спр. 138. — Арк. 1–41.
9. ЦДАВО України. — Ф. 4406. — Оп. 1. — Спр. 143. — Арк. 1–32.
10. ЦДАВО України. — Ф. 4406. — Оп. 1. — Спр. 144. — Арк. 1–58.

REFERENCES

1. Terlets'kyi O. Ukrayintsi v Nimechchyni 1915–1918: istoriia ukrainskoi hromady v Rashtati. — Kyiv — Liauptsyg, 1919. — Т. 1. — 429 s.
2. Sribniak I. Poloneni ukraintsi v Avstro-Uhorshchyni ta Nimechchyni (1914–1920 rr.). — К., 1999. — S. 72–92.
3. Sribniak I.V. Natsionalno-orhanizatsiina ta kulturno-prosvitnytska diialnist polonennykh ukraintsiiv u tabori Rashtat (Nimechchyna) u 1915–1917 rr. // Siverianskyi litopys. — Chernihiv, 2014. — № 6 (120). — Lystopad — hruden. — S. 309–324.
4. Sribniak I.V. Novitnia «Zaporizka Sich» na chuzhyni (tvorennia paramilitarnykh struktur v ukraiinskomu tabori Rashtat, 1916 r.) // Eminak: naukovyi shchokvartalnyk. — Kyiv — Mykolaiv, 2017. — № 1 (17) (sichen — berezen). — Т. 1. — S. 80–85.
5. TsDAVO Ukrainy. — F. 4406. — Op. 1. — Spr. 10. — Ark. 1–106.
6. TsDAVO Ukrainy. — F. 4406. — Op. 1. — Spr. 17. — Ark. 1–73.
7. TsDAVO Ukrainy. — F. 4406. — Op. 1. — Spr. 30. — Ark. 1–95.
8. TsDAVO Ukrainy. — F. 4406. — Op. 1. — Spr. 138. — Ark. 1–41.
9. TsDAVO Ukrainy. — F. 4406. — Op. 1. — Spr. 143. — Ark. 1–32.
10. TsDAVO Ukrainy. — F. 4406. — Op. 1. — Spr. 144. — Ark. 1–58.

Игорь Срибняк

СОЗДАНИЕ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КОМИТЕТА КУЛЬТУРНОЙ ПОМОЩИ УКРАИНЦАМ В ГЕРМАНИИ В ЛАГЕРЕ РАШТАТ (вторая половина 1918 г.)

В статье проанализирована деятельность раштатского отделения Комитета культурной помощи украинцам в Германии, который взял на себя проведение всей культурно-образовательной работы в лагере Раштат с 1 августа 1918 г. Благодаря его усилиям в лагере были образованы несколько украинских организаций («Просвита» имени И. Франко, артистическое общество «Бандура», общество «Сич» и др.), продолжал свою деятельность кооператив «Единство». Опираясь на лагерный актив, Комитет сумел возобновить в лагере работу образовательных курсов, помог в организации лагерного театра. В Раштате продолжала издаваться лагерная газета «Рассвет», работала гончарная мастерская.

Ключевые слова: лагерь, военнопленные украинцы, образовательные курсы, Раштат, Германия.

Ihor Sribnyak

ESTABLISHMENT AND ACTIVITY OF “COMMITTEE ON CULTURAL ASSISTANCE TO THE UKRAINIANS IN GERMANY” IN RASTATT CAMP (Second Half of 1918)

The article analyses the activity of the Rastatt department of the Committee on Cultural Assistance to the Ukrainians in Germany which took over the running of all cultural and educational work in the camp Rastatt since August 1, 1918. Thanks to its efforts at the camp it was established several Ukrainian organizations (“Prosvita” named after I. Franko, Artistic Association “Bandura”, Community “Sich” and others), a cooperative union “Yednist” (“Unity”) continued its activities. Based on the asset of the Camp leaders, the Committee was able to restart the work of educational courses at the camp, helped to organize the camp theater. At Rastatt camp the newspaper “Rozsvit” was published, and the pottery workshop worked.

Key words: camp, Ukrainian war prisoners, educational courses, Rastatt, Germany.

Дата надходження статті до редакції: 21.02.2017 р.